

Bitka za Normandiju do kraja lipnja 1944. g.

Žukina, Leo

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:909884>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

LEO ŽUKINA

**BITKA ZA NORMANDIJU DO KRAJA LIPNJA
1944. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODJEL ZA POVIJEST

**BITKA ZA NORMANDIJU DO KRAJA LIPNJA
1944. GODINE**

Završni rad

Kandidat: Leo Žukina

Mentor: prof. dr. sc. Stjepan Čosić

Submentor: mag. educ. hist. Mijo Beljo

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Atlantski zid	2
3. Napredovanje Saveznika na bojištu Afrike i Italije.....	4
4. „Overlord“	5
4.1. Podjela zapovjedništva	5
4.2. Pripreme za operaciju	6
4.3. Plan i postrojbe	7
4.4. Njemačke postrojbe i zapovjedna struktura.....	8
5. Provedba operacije „Overlord“	11
5.1. Padobranske jedinice	11
5.2. Plaža „Utah“	13
5.3. Plaža „Omaha“	13
5.4. Point du Hoe.....	14
5.5. Plaža „Gold“	15
5.6. Plaža „Juno“	15
5.7. Plaža „Sword“	16
6. Spajanje mostobrana – napredovanje Saveznika do 9. lipnja.....	17
7. Borbena djelovanja Saveznika od 9. do 22. lipnja	20
7.1. Zastoj kod Caena.....	20
7.2. Odsijecanje Nijemaca na poluotoku Cotentinu	22
7.3. Oluja nad Kanalom.....	22
8. Napredovanje Saveznika od 22. do 30. lipnja.....	24
8.1. Operacija „Epson“	24
8.2. Osvajanje Cherbourga	25
9. Njemačka reakcija na iskrcavanje	26
10. Zaključak	28
11. Literatura	29

1. Uvod

Zbog napada na Poljsku 1. rujna 1939., Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska su nakon dva dana objavile rat nacističkoj Njemačkoj i uvele Europu u Drugi svjetski rat. Nakon zatišja i tzv. „lažnog rata“ Njemačka prvo napada Norvešku i Dansku 9. travnja 1941., potom 10. svibnja 1940. napada Francusku, Nizozemsku, Belgiju i Luksemburg i okupira ih, a Britanske ekspedicijske snage uspjele su se evakuirati.¹ Francuska kapitulira 22. lipnja i Ujedinjeno Kraljevstvo ostaje samo u ratu protiv Sila osovine. Nakon okupacije Francuske Njemačka je započela s provođenjem operacije „Morski lav“ čiji je cilj bio njemačko iskrcavanje u Britaniju. Prvi dio operacije bio je uništavanje britanskog zrakoplovstva. U višemjesečnim napadima njemačka strana pretrpjela je velike gubitke i nije uspjela slomiti britanski otpor, nego ga je samo povećala. Napadi se smanjuju početkom 1941., zbog njemačke okupacije Jugoslavije i Grčke, a pogotovo nakon njemačkog napada na Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (dalje: SSSR) 22. lipnja 1941. godine.² Nakon toga Njemačka povlači većinu snaga na Istočno bojište i počinje utvrđivati obalu Atlantskog oceana od sjevera Norveške do francusko-španjolske granice. Njemačka napredovanja u SSSR-u prestaju zimi 1941./42., a iste godine udružene njemačko-talijanske snage doživljavaju poraz kod el Alameina u Egiptu. Početkom 1943. njemačke snage kapituliraju u Africi i doživljavaju težak poraz u Staljingradskoj bitci.³ Zadnji njemački pokušaj da porazi SSSR na Istočnom bojištu završio je teškim porazom u bitci kod Kurska, a Zapadni saveznici otvorili su novo bojište u Italiji u rujnu 1943. iskrcavanjima na Siciliju i kod Salerna čime je daljnje talijansko djelovanje u ratu završeno.⁴ Prvotna strategija Saveznika je bila napredovanje Apeninskim poluotokom prema Njemačkoj, ali Nijemci su u Italiji uspostavili čvrstu obranu te se počinju razvijati ideje o otvaranju bojišta u zapadnoj Europi. Saveznici su već prije počeli planirati iskrcavanje u Francusku, a potkraj 1943. Roosevelt i Churchill su se u Kairu dogovorili da će operacijom zapovijedati Dwight Eisenhower. Nekoliko dana nakon sastanka obavijestili su SSSR da će se iskrcavanje preko Kanala izvršiti u proljeće 1944. godine. U tom razdoblju na Istočnom bojištu Crvena Armija nezadrživo nadire prema Njemačkoj i vežući za sebe veće njemačke snage što je omogućilo zapadnim Saveznicima povoljnije uvjete za operacije u drugim

¹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 58-59.

² SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 100.

³ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 221.

⁴ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 376-382.

dijelovima Europe. Prvotno je planirano da će iskrcavanje biti 5. lipnja 1944., no zbog lošeg vremena je odgođeno za jedan dan.⁵

Bitka za Normandiju započela je najvećim pomorskim iskrcavanjem u povijesti tijekom 6. lipnja 1944. na „Dan D“. Nakon višesatnog bombardiranja iz 1900 zrakoplova i svih raspoloživih brodskih topova na pet plaža kodnih imena „Utah“, „Omaha“, „Gold“, „Juno“ i „Sword“ iskrcale su se američke, britanske i kanadske snage, a u pozadinu njemačkih linija još su tijekom noći sletjele američke i britanske padobranske jedinice.⁶ Za prvi val iskrcavanja određeno je 176 474 vojnika, 20 111 vozila i 1500 tenkova, dok je na Britanskom otočju ostalih 3 500 000 vojnika čekalo svoje prebacivanje preko Kanala nakon uspostave mostobrana.⁷ Samo iskrcavanje uspješno je izvedeno zbog dugotrajne pripreme, savezničke dominacije u zračnim i pomorskim snagama, ali i veoma uspješnih operacija obmane koje su bile toliko uspješne da ni nakon iskrcavanja Nijemci nisu vjerovali da će Saveznici u Normandiji uspostaviti svoj glavni mostobran. Ubrzo nakon iskrcavanja i uspostave tankog mostobrana započele su teške borbe za osvajanje Normandije i proboj Saveznika u unutrašnjost Francuske uz velike napore te velike gubitke na obje strane. Cherbourg, velika i važna luka od velikog strategijskog značaja za Saveznike osvojen je tek 30. lipnja, a Caen, važno prometno čvorište u Normandiji koje je trebalo biti osvojeno još na „Dan D“, osvojili su tek 8. srpnja.⁸ Nakon iscrpljujućih borbi Saveznici su uspjeli učvrstiti mostobran i razbiti njemačke snage kod Falaisea što im je omogućilo proboj s mostobrana i relativno mirno oslobađanje Pariza 25. kolovoza 1944. godine.⁹

2. Atlantski zid

Atlantski zid ili Atlantski bedem naziv je za najveću obrambenu liniju u povijesti ratovanja. U namjeri da spriječe iskrcavanje Zapadnih saveznika u Europu Nijemci su sagradili impresivni sustav obrane koji se prostirao na više tisuća kilometara uz norvešku, dansku, njemačku, nizozemsku, belgijsku i francusku obalu.¹⁰ Sama gradnja započela je 14. prosinca 1941. kada Adolf Hitler izdaje zapovijed o izgradnji novog Zapadnog zida, kasnije poznatog kao Atlantski zid. Po važnosti obrane, obala je bila podijeljena u tri kategorije. Prva

⁵ BLUMENSON, *Eisenhower*, 77-78.

⁶ THOMPSON, *Montgomery*, 107-108.

⁷ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 482.

⁸ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 484.

⁹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 518.

¹⁰ „Atlantic Wall: Axis Sea Defenses of France“.

kategorija gdje su Nijemci očekivali iskrcavanje bila je između ušća Seine i Scheldte jer je ta obala bila najbliže Britanskom otočju te južno od Bresta i od Quibervona do Gironne gdje su se nalazile njemačke baze za podmornice. Druga kategorija bile su obale Normandije i Bretanje, a treća kategorija obala od Nizozemske do sjevera Danske.¹¹ Nakon što je njemački napad na SSSR stao te nakon što je postalo očito da će Saveznici vrlo vjerojatno otvoriti zapadno bojište u Europi Hitler je 13. kolovoza 1942. u „Vučju jazbinu“ pozvao na sastanak ljude zadužene za izgradnju Atlantskog zida na kojem je usuglašena gradnja vojne fortifikacijske linije. Odlučeno je da će se sagraditi 15 000 bunkera na razdaljini od 50 do 100 metara duž cijele obale, a cijela fortifikacijska linija bi trebala biti dovršena do travnja 1943. godine. Također je određeno da će se u bunkerima nalaziti 500 000 vojnika i još 150 000 u rezervi.¹² Ubrzo nakon ovog sastanka uslijedio je prepad kanadskih komandosa kod Dieppa u kojem je od 5000 komandosa većina ubijena i zarobljena.¹³ Usprkos odbijanja napada Nijemci su uvidjeli da moraju pojačati svoju obranu na atlantskoj obali tako da je do kraja kolovoza feldmaršal Gerd von Rundstedt, zapovjednik grupe Zapad, imao pod svojim zapovjedništvom 29 pješačkih divizija, dvije padobranske divizije, dvije SS divizije i četiri oklopne divizije.¹⁴¹⁵

Krajem 1943. von Rundstedt obavještava Hitlera da se savezničko iskrcavanje može prekinuti samo na obali, a da Zid za to nije dovoljno dobro branjen, nego više služi u propagandne svrhe. Također, u Hitlerovom glavnom zapovjedništvu zaključuju da će se Saveznici iskrcati u Francuskoj jer je od tamo najbliži put do Njemačke i kako bi spriječili lansiranje V raketa čija je proizvodnja bila u završnoj fazi.¹⁶ Također je zaključeno da će iskrcavanje izvršiti u proljeće 1944. godine.¹⁷ Nakon toga Hitler 5. studenog imenuje feldmaršala Erwina Rommela glavnim zapovjednikom i inspektorom Atlantskog zida.¹⁸ Odmah po preuzimanju zapovjedništva Rommel vrši pregled Zida, uočava mnogobrojne nedostatke te naređuje jačanje Zida. Počinju se graditi nove prepreke na obali, a neke od njih su „belgijska vrata“ kako bi spriječili desantne brodove da se približe obali. Postavljaju se stupci s minama na vrhu koje predstavljaju veliku prijetnju desantnim brodovima. Na same plaže postavljaju se gusta minska polja i prepreke, a obrana je dodatno ojačana protutenkovskim topovima i minobacačima. Počinje se graditi još bunkera koji se opremaju

¹¹ DELAFORCE, *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler's Coastal Fortresses*, 18.

¹² DELAFORCE, *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler's Coastal Fortresses*, 26.

¹³ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 381.

¹⁴ SS - Schutzstaffel - terorističko-policijska organizacija u doba nacističkog režima u Njemačkoj. Osnovan je 1925., a 1940. stvorene su posebne vojne jedinice Waffen SS koje nisu bile u sklopu Wehrmachta.

¹⁵ DELAFORCE, *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler's Coastal Fortresses*, 26.

¹⁶ V raketa - krstareći projektil razvijen od strane nacističke Njemačke

¹⁷ DELAFORCE, *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler's Coastal Fortresses*, 29.

¹⁸ DELAFORCE, *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler's Coastal Fortresses*, 34.

oružjem s njemačke Sigfriedove i francuske Maginot linije te topovima i strojnicama koje je Njemačka zarobila od okupiranih država. Također Rommel zaključuje da je neophodno zaustaviti savezničko iskrcavanje na obali zbog savezničke zračne dominacije te zbog toga preuzima zapovjedništvo nad armijskom grupom B koju čine 7. i 15. armija koje se nalaze na prostoru između Pas-de-Calaisa i Bretanje, na kojem je očekivao iskrcavanje.¹⁹

3. Napredovanje Saveznika na bojištu Afrike i Italije

Nakon poraza Saveznika u Francuskoj javljaju se prve ideje za oslobođenje Europe, pogotovo nakon pobjede u Bitci za Britaniju i njemačkog napada na SSSR. Ujedinjeno Kraljevstvo je svjesno da samo ne može pobijediti u ratu te se sve više politički približava Sjedinjenim Američkim Državama (dalje: SAD) čiji predsjednik Franklin Delano Roosevelt također želi stati na britansku stranu. Kako SAD tada još nije bio u ratu s Njemačkom, odlučeno je da se Britaniju pomaže financijski i materijalno preko programa o zajmu i najmu.²⁰ Također, 14. kolovoza 1941., Franklin Delano Roosevelt i Winston Churchill obavljaju Atlantsku povelju koju su uputili cijelom svijetu i koja je postala temelj uspostavljanja poratnog svijeta.²¹ Nakon napada Japana na SAD i ulaska SAD-a u rat, ostatak Sila osovine objavljuje SAD-u rat 11. prosinca 1941. čime SAD otvoreno staje na stranu Ujedinjenog Kraljevstva i SSSR-a.²²

Snage SAD-a prvo su se morale omasoviti, a tek onda stupiti u borbu, tako da gotovo cijelu 1942. SAD samo financijski i materijalno podržava ostale Saveznike. Svoju prvu vojnu operaciju protiv Njemačke započinje 8. studenog 1942. kada se zajedničke anglo-američke snage iskrcavaju u Maroku i Alžiru u operaciji „Torch“ čiji je cilj bio napasti osovinske snage u Africi iz pozadine.²³ Nakon pobjede u bitci kod Kasserine u veljači 1943., Saveznici su nastavili s napredovanjem u Africi do 13. svibnja 1943. kada se u Africi predao i posljednji osovinski vojnik.²⁴ Na Atlantiku nakon pojave novih zrakoplova „Liberator“ Saveznici ostvaruju veću zračnu pokrivenost i u ožujku 1943. prestaje dominacija njemačkih podmornica.²⁵ Saveznici nisu dugo čekali, nego su već 10. srpnja 1943. izvršili iskrcavanje na

¹⁹ „Atlantic Wall: Axis Sea Defenses of France“.

²⁰ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 130.

²¹ „Atlantska povelja“.

²² BLAŽEKOVIĆ, REGAN, *Povijest: Predvečerje rata i Drugi svjetski rat (1936.-1945.)*, 274.

²³ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 242.

²⁴ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 246.

²⁵ BLAŽEKOVIĆ, REGAN, *Povijest: Predvečerje rata i Drugi svjetski rat (1936.-1945.)*, 290.

Siciliju.²⁶ Nedugo nakon osvajanja Sicilije iskrcavaju se kod Salerna na Apeninski poluotok.²⁷ Još za vrijeme borbi na Siciliji vidjelo se da će borbe u Italiji biti iscrpljujuće, a napredovanje sporo te je grupa vojnih stratega na čelu s generalom Fredericom Morganom počela izrađivati plan za iskrcavanje Saveznika u sjeverozapadnu Europu - operaciju „Overlord“. U siječnju 1943. na konferenciji u Casablanci odluku o iskrcavanju u sjeverozapadnu Europu prihvatili su i Britanci te su prestali favorizirati talijansko bojište.²⁸

4. „Overlord“

4.1. Podjela zapovjedništva

Pripreme za ovu operaciju pratila su neslaganja među Saveznicima. Prvo je to da je SSSR konstantno tražio otvaranje novog bojišta koje će vezati velike njemačke snage.²⁹ Drugo neslaganje bilo je oko raspodjele uloge i zapovjedništva između Amerikanaca i Britanaca.³⁰ Kao što je već spomenuto Morgan je s grupom vojnih stratega izrađivao plan, no nisu se međusobno mogli dogovoriti tko će biti glavni zapovjednik udruženih savezničkih snaga. Pošto su po planu Amerikanci trebali izdvojiti duplo veći doprinos u ljudstvu, materijalu i tehnici, bilo je logično da vrhovni zapovjednik bude Amerikanac, iako je jedan od najboljih izbora bio britanski general Brooke.³¹ Brooke-u je po iskustvu i prestižu mogao konkurirati jedino američki general Marshall, a i bio je najistaknutiji zagovornik iskrcavanja preko Kanala.³² No, Roosevelt se usprotivio toj odluci jer je rekao da mu je Marshall prijeko potreban u Washingtonu te je uzeo drugi najbolji izbor - generala Dwighta Eisenhowera. Njegovo postavljanje za vrhovnog zapovjednika zajedničkih savezničkih snaga dogovorio je s Churchillom u Kairu, a u Teheranu su to otkrili i Staljinu te mu obećali da će se invazija preko Kanala izvršiti u proljeće 1944. godine.³³ Poslije Teherana, kada se sastao s Eisenhowerom u Tunisu, Roosevelt je tijekom vožnje od zračne luke do grada nonšalantno rekao: „Ovaj, Ike, vi ćete rukovoditi Overlordom.“³⁴ Iako iznenađen, Eisenhower je preuzeo zapovjedništvo 17. siječnja 1944. te je oformio Glavno zapovjedništvo savezničkih ekspedicijskih snaga

²⁶ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 376.

²⁷ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 382.

²⁸ JORGENSEN, *Velike bitke: odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 231-232.

²⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 8.

³⁰ BLUMENSON, *Eisenhower*, 76.

³¹ BLUMENSON, *Eisenhower*, 77.

³² BLUMENSON, *Eisenhower*, 77.

³³ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 481.

³⁴ BLUMENSON, *Eisenhower*, 77-78.

(SHAEF). Ta je skupina zamijenila dosadašnju skupinu Morgana koja je već radila na planu invazije.³⁵ Za načelnika zapovjedništva odabrao je generala Bedella Smitha, a generala Carla Spaatza za rukovoditelja američkim strateškim bombarderima. Za zapovjednika 1. američke armije, koja se trebala iskrcati, bio je određen general Omar Bradley. Zapovjedništvo nad 2. britanskom armijom u kojoj su se nalazile britanske snage određene za iskrcavanje preuzeo je general Miles Dempsey.³⁶ Iako je Eisenhower za zapovjednika zajedničkih kopnenih snaga htio postaviti Harolda Aleksandera, britanski premijer Winston Churchill inzistirao je na Bernardu Montgomeryu kojemu je potom dodijeljeno zapovjedništvo.³⁷ Za zapovjednika zajedničkih zračnih snaga, koje su trebale svojim djelovanjem oslabiti njemačku obranu, postavljen je Trafford Leigh Mallory, a admiral Henry Ramsay preuzeo je zapovjedništvo nad zajedničkim pomorskim snagama koje su bile odgovorne za transport jedinica preko Kanala i njihovu podršku za i poslije iskrcavanja.³⁸

4.2. Pripreme za operaciju

Preuzevši zapovjedništvo nad invazijom, Eisenhower je proširio planove Morganove skupine, a nakon savjetovanja sa stručnjacima za opskrbu i meteorolozima, odlučio je invaziju izvršiti u lipnju. Nakon toga odlučeno je da se invazija izvrši na stotinu kilometara obale na poluotoku Cotentin u Normandiji.³⁹ Odlučeno je da se iskrcaju u Normandiju jer je bila u dometu savezničkih zrakoplova i zbog toga što su Nijemci sad već očitito savezničko iskrcavanje očekivali kod Pas-de-Calaisea koji je bio najbliže britanskoj obali.⁴⁰ Problem kod Normandije je bio taj što je obala razmjerno udaljena, izložena velikim valovima i bez luka. Zbog toga su odlučili da se nakon iskrcavanja na obale dovuku dva montažna betonska pristaništa.⁴¹ Također su saveznički inženjeri izradili nove vrste plovni objekata za iskrcavanje teških vozila tik uz obalu; amfibijsko vozilo DUKW (Duplex Universal Karrier Wheeled) i tenkove s lancima za uništavanje mina. Najzanimljivije rješenje bio je tenk Sherman DD (Duplex Drive) koji je oko sebe imao složivu zavjesu, stupove na napuhavanje i dva mala propelera koji su mu omogućivali kretanje po vodi, a kada bi stupio na kopno spustio bi zavjesu i djelovao kao običan tenk.⁴² Isto tako jedna od glavnih stvari koje je

³⁵ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 481.

³⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 47.

³⁷ THOMPSON, *Montgomery*, 101.

³⁸ BLUMENSON, *Eisenhower*, 79.

³⁹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 481.

⁴⁰ JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 232.

⁴¹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 481.

⁴² JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 233.

trebalo napraviti nakon uspostave mostobrana je naftovod preko Kanala koji su nazvali PLUTO.⁴³ Za prvi napad određeno je 176 475 ljudi, 20 111 vozila i 1500 tenkova koje će prevoziti 5000 brodova.⁴⁴ Cijela je južna Engleska bila puna ljudi i strojeva te se samo čekala zapovijed za kretanje. Donijet je proračun da će plima biti povoljna tijekom 4., 5., 6., i 7. lipnja, a nakon toga će sljedeća mogućnost za napad biti za dva tjedna ili mjesec dana.⁴⁵ Za prvotni dan napada određen je 5. lipnja, no olujno nevrijeme koje se pojavilo tijekom toga dana omelo je planirano pokretanje operacije.⁴⁶ Nakon što se savjetovao s ostalim zapovjednicima i uvidio da će zbog vremena izostati zračna podrška Eisenhower je odlučio invaziju odgoditi za 24 sata jer je najavljeno poboljšanje vremena za 6. lipnja.⁴⁷ Još iste večeri razmatralo se i pitanje početka invazije 6. lipnja. Eisenhower je htio odluku odgoditi do jutra, no Ramsay je rekao da odluka mora biti donesena u roku od pola sata jer brodovi moraju krenuti još iste večeri u protivnom invazija mora biti odgođena za 48 sati.⁴⁸ Odvojivši se od ostalih na nekoliko minuta u 21:45 Eisenhower je izjavio: „Posve sam siguran da treba izdati naređenje.“⁴⁹ U tom trenutku više od 5000 brodova zaplovalo je prema obali Normandije. Rano ujutro 5. lipnja još je uvijek bilo moguće zaustaviti invaziju, no vrijeme se počelo poboljšavati i nakon još jednog savjetovanja gdje je Eisenhower pitao sve redom je li moguća invazija po ovakvom vremenu, zavladao je neugodna tišina. Nakon nekoliko trenutaka Eisenhower je mirno rekao: „U redu, idemo.“⁵⁰ Prvi val napadača stupio je na obale Normandije u 6:30 sati 6. lipnja 1944. godine.⁵¹

4.3. Plan i postrojbe

U savezničkom zapovjedništvu odlučili su da će tri britanske divizije s lijeva i dvije američke divizije s desna napasti pet plaža ubrzo nakon svanuća određenog dana. Na lijevom krilu trebala je biti spuštena jedna britanska zračno-desantna divizija (6. padobranska) i pješništvo 2. oxfordske i buckinghamske pukovije sjeverozapadno od Caena prije glavnog napada. Trebali su osigurati prijelaze na rijeci Orni i Caenskom kanalu.⁵² Na desnom su krilu trebale biti dvije američke zračno-desantne divizije (82. i 101. padobranska). Dobile su

⁴³ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 482.

⁴⁴ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 482.

⁴⁵ THOMPSON, *Montgomery*, 108.

⁴⁶ BLUMENSON, *Eisenhower*, 82.

⁴⁷ BLUMENSON, *Eisenhower*, 83.

⁴⁸ BLUMENSON, *Eisenhower*, 84.

⁴⁹ BLUMENSON, *Eisenhower*, 84.

⁵⁰ BLUMENSON, *Eisenhower*, 84.

⁵¹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 499.

⁵² JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 233.

zadatak osigurati izlaze s plaže „Utah“.⁵³ Glavno iskrcavanje nakon zračnog i topničkog napada trebalo je izvršiti na pet plaža kodnih imena „Utah“, „Omaha“, „Gold“, „Juno“ i „Sword“. Na plažu „Utah“ prva se trebala iskrcati američka 4. pješačka divizija u sklopu VII. američkog korpusa, a na plažu „Omaha“ američka 1. pješačka divizija u sklopu V. američkog korpusa. Između njih su se trebali iskrcati američki rendžeri na Point du Hoc kako bi uništili njemačku bitnicu.⁵⁴ Plaža „Gold“ trebala je biti mjesto iskrcavanja britanske 50. Northumberland pješačke divizije i 8. oklopne brigade. Kanadska 3. pješačka divizija i 2. oklopna brigada trebala se iskrcati na plaži „Juno“, a britanska 3. pješačka divizija i 27. oklopna brigada na plažu „Sword“.⁵⁵ Za njima su se još trebale iskrcati 7. oklopna i 51. Highland divizija i još tri kanadske divizije.⁵⁶ Od svih savezničkih postrojbi najviše iskustva imale su one koje su bile u Montgomeryevoj VIII. armiji u Africi i Italiji. Od osam britanskih oklopnih brigada jedino su dvije imale slična ratna iskustva te su to bili veterani od kojih se puno očekivalo dok su ostale postrojbe bile dobro uvježbane, ali bez ratnog iskustva. U trenutku iskrcavanja prosječna dob britanskog vojnika bila je 23 i pol godine, a prosječno vrijeme provedeno u vojsci tri godine. Kod Amerikanaca vojnici su bili još neiskusniji te su samo 1. divizija i dvije zračno-desantne divizije bile u borbi prije iskrcavanja.⁵⁷ Sveukupno za iskrcavanje u Normandiju angažirano je oko 3 500 000 ljudi od kojih je više od milijun bilo vojnika koji će stupiti u borbu.⁵⁸ Saveznici su učestalo bombardirali cijelu Francusku tako da Nijemci nisu znali da je bombardiranje Normandije priprema za iskrcavanje. Zapravo je samo jedna trećina bombi bačena na Normandiju. U bombardiranju je sudjelovalo više od 11 000 zrakoplova koji su bacili više od 195 000 tona bombi. Bombarderi su ciljali prometnu infrastrukturu, radijske centre, vojne baze i topničke položaje. Saveznici su još za vrijeme pripremnih bombardiranja imali 2000 srušenih zrakoplova i 12 000 ranjenih i poginulih pilota.⁵⁹

4.4. Njemačke postrojbe i zapovjedna struktura

Njemačko zapovjedništvo na zapadu bilo je veoma zamršeno i nepraktično. Gotovo je nevjerojatno da su Nijemci uspjeli napraviti takvu administrativnu zbrku. Glavni zapovjednik njemačkih postrojbi u zapadnoj Europi od 1942. bio je feldmašal Gerd von Rundstedt. Iako je

⁵³ THOMPSON, *Montgomery*, 107.

⁵⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 20.

⁵⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 21.

⁵⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 34.

⁵⁷ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 34-35.

⁵⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 7.

⁵⁹ THOMPSON, *Montgomery*, 109.

bio na položaju glavnog zapovjednika, pod svojim zapovjedništvom nije imao velik dio njemačkih snaga.⁶⁰ General Stülpnagel, vojni zapovjednik Francuske, bio je podređen von Rundstedtu samo u pogledu vojnih operacija, a za sve ostalo je bio odgovoran Hitleru u njegovom glavnom zapovjedništvu u Istočnoj Pruskoj. Visokim časnicima SS-a i policiji naređenja je slao Heinrich Himmler koji je bio Reichsführer SS-a i glavni zapovjednik svih SS postrojbi. Himmler se nimalo nije obazirao na von Rundstedta, nego ga je još i preko svoje mreže agenata nadgledao. Njemački ambasador u Parizu, Abetz, smatrao je svojim pretpostavljenim ministra vanjskih poslova Ribbentropa. Također organizacija „Todt“, koja je bila odgovorna za izgradnju Atlantskog zida nije odgovarala vojsci nego je bila nezavisna, a nadređeni joj je bio ministar Speer.⁶¹ Zapovjednik zapadnih pomorskih snaga, admiral Krancke, primao je naređenja od glavnog zapovjedništva mornarice. Fledmaršal Sperrle zapovjednik Treće zračne flote primao je naređenja od Hermanna Göringa.⁶² Uz to što su obojica čuvala svoju neovisnost od von Rundstedta dodatno su mu stvarali probleme inzistiranjem da mornarica kontrolira obalno topništvo, a zrakoplovstvo protuzračnu obranu. Tako je protuzračna obrana u Francuskoj bila pod direktnim zapovjedništvom Göringa koji se nalazio u Istočnoj Pruskoj.⁶³ Zbog toga von Rundstedt pod svojim zapovjedništvom nije imao 300 000 pripadnika protuzračne obrane. Poslije rata je u jednom intervjuu izjavio da je kao glavni zapovjednik njemačkih snaga na zapadu imao jedino ovlaštenje da smjenjuje stražu ispred svog zapovjedništva.⁶⁴ U svakom slučaju u tim trenucima pod njegovim zapovjedništvom nalazile su se dvije armijske grupe. Prva je bila armijska grupa G pod zapovjedništvom generala Blaskowitza koja je branila područje zapadne obale Francuske i njene unutrašnjosti. Druga armijska grupa B pod Rommelovim zapovjedništvom između rijeke Scheldte i Loire branila je područje na kojem se očekivalo iskrcavanje.⁶⁵ Rommel je nad njom zatražio zapovjedništvo u siječnju 1944. nakon što je već nekoliko mjeseci obnašao dužnost glavnog inspektora Atlantskog zida. Pošto je imao mogućnost da se izravno obraća Hitleru, von Rundstedt je izgubio nadležnost nad armijskom grupom B.⁶⁶

U grupi armija B nalazile su se 7. i 15. armija, a njihova granica je bila rijeka Orna. Zapovjednik 7. armije bio je general Dollman koji se istaknuo u borbama 1940., ali od tada nije imao ratnih iskustava. Na „Dan-D“ u svojoj armiji imao je sedam pješačkih divizija, od

⁶⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 25.

⁶¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 26.

⁶² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 26.

⁶³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 27.

⁶⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 27.

⁶⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 27.

⁶⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 27.

toga dvije u pozadini te 91. zračno-desantnu diviziju, a poslije su mu dodane još dvije padobranske divizije raspoređene u tri pješачka i jedan padobranski korpus.⁶⁷ General Salmuth, koji se dokazao u borbama na Krimu i kod Kurska, bio je zapovjednik 15. armije. Pod svojim zapovjedništvom je imao sedam divizija uz obalu i osam u unutrašnjosti raspoređene u četiri korpusa.⁶⁸ Jedinice ovih dviju armija bile su veoma različite kvalitete. U nekima su vojnici bili maloljetni, gotovo djeca, dok su neki njihovi suborci imali i preko trideset pet godina. Također se među njima nalazilo dosta bivših ranjenika i onih koji su na Istočnom bojištu zadobili teške ozeblina. U sastavu armija nalazili su se i tzv. „istočni bataljoni“ koje su činili zarobljenici iz Rusije. Njima su samo zapovjednici bili Nijemci, a sastav ljudstva bio je raznolik i prepun Ukrajinaca, Bjelorusa, Azerbajdžanaca, Tatara pa čak i Mongola. Činili su oko 60 000 pripadnika tih postrojbi.⁶⁹ 716. i 711. divizija koje su bile popunjene ovim vojnicima borile su se izuzetno dobro i bile su dobro opremljene zarobljenim francuskim, poljskim, sovjetskim i češkim topništvom. S druge strane, 709. divizija nije pokazala dobre kvalitete dok je 352. sastavljena od prekaljenih veterana 389. divizije koja je bila gotovo uništena kod Staljingrada.⁷⁰ Ta je divizija bila dobro uvježbana i popunjena kvalitetnim zapovjednicima i gotovo je onemogućila napredovanje V. korpusa vojske SAD-a na području plaže „Omaha“.⁷¹ Oklopna grupa Zapad koja je ubrzo nakon iskrcavanja ušla u sastav grupe armija B također je bila još jedan primjer komplikacija u njemačkom borbenom rasporedu; formalno pod zapovjedništvom von Geyra, stručnjaka za oklopništvo, koji je u Francuskoj ukupno imao 11 oklopnih i motoriziranih divizija i bio je odgovoran po pitanju njihove obuke i administracije, a njegov pretpostavljeni bio je Guderian, glavni inspektor oklopnih snaga, koji se kao i većina pretpostavljenih nalazio u Istočnoj Pruskoj.⁷² Najveće međusobne sukobe njemački zapovjednici imali su oko zapovjedništva i uporabe oklopnih divizija te se nikako nisu mogli međusobno složiti. Rommel je smatrao da oklopne jedinice moraju biti pod njegovim zapovjedništvom i biti blizu obale jer je smatrao da su prvih 24 sata presudna u suzbijanju invazije. To se slagalo s Hitlerovom strategijom o potpunom uspjehu ili uništenju te njegovim povjerenjem u Atlantski zid.⁷³ S druge su strane von Rundstedt i von Geyr smatrali da se savezničko iskrcavanje ne može spriječiti i da se mogu braniti samo velike luke. S toga su zahtijevali da pješачke jedinice u rijetkom rasporedu popune prostor

⁶⁷ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 28.

⁶⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 28.

⁶⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 29.

⁷⁰ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 137.

⁷¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 29.

⁷² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 30.

⁷³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 30-31.

između luka, a glavnina pješadijskih i oklopnih snaga bi čekale u pripremi kako bi izvršile protunapad.⁷⁴ Vidjevši da je dogovor nemoguć Hitler je problem riješio na svoj tipični način - ni Rommel ni von Rundstedt nisu dobili puno zapovjedništvo nad rezervama. Rommel je dobio zapovjedništvo nad 2., 21. i 116. oklopnom divizijom, a 1. SS, 12. SS i oklopna Lehr divizija stavljene su u rezervu pod neposrednim Hitlerovim zapovjedništvom raspoređene između Caena i Falaisea.⁷⁵ Snage oklopnih jedinica bile su različite, ali su se kretale između 12 000 i 16 000 vojnika, dok je 1. SS divizija s 21 000 vojnika bila duplo brojnija od savezničkih oklopnih divizija. Usprkos brojnosti imale su manji broj tenkova „Panther“. Jedino je Lehr divizija imala 260 tenkova s motiviranim vojnicima i probranim nižim časnicima. U oklopnu grupu Zapad još su uključena tri teška bataljona s po 45 tenkova tipa „Tiger“ i dva bataljona s po 45 tenkova tipa „Jagd Panther“.⁷⁶ Uz ove nedoumice i neslaganja njemački zapovjednici slagali su se u jednom, a to je da će se Saveznici iskrcati kod Pas-de-Calaisa odnosno negdje između Somme i Dunkerquea jer je od tamo bio najbliži put do njemačkih industrijskih središta.⁷⁷ Zato je od 58 divizija u Francuskoj, Belgiji i Nizozemskoj njih 25 bilo sjeverno od Seine, a samo 17 između Seine i Loire.⁷⁸ Usprkos problemima u zapovjedništvu i nejedinstvenoj strategiji obrane, njemačke divizije imale su prednost jer je njihov zapovjedni kadar imao više borbenog iskustva od savezničkog, niži časnici nisu oklijevali preuzeti odgovornost u kritičnim situacijama, organizacija je bila fleksibilnija te su se pokazali kao ravnopravni protivnici Saveznicima.⁷⁹ No, sam napad iznenadio je Nijemce; zbog lošeg vremena smatrali su da je invazija nemoguća te je Rommel otputovao u posjet ženi i poslije toga Hitleru, a invazija je Hitlera zatekla na spavanju te je tek popodne pokrenuo oklopne snage koje su bile pod njegovim zapovjedništvom.⁸⁰

5. Provedba operacije „Overlord“

5.1. Padobranske jedinice

Noć prije „Dana D“ 23 000 padobranaca iskočilo je iz 2395 zrakoplova i 867 zračnih jedrilica što je značilo da je svake minute tijekom 24 sata poletio jedan zrakoplov. Većina

⁷⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 31.

⁷⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 31.

⁷⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 32.

⁷⁷ ESSAME *Normandijski mostobran*, 31.

⁷⁸ ESSAME *Normandijski mostobran*, 32.

⁷⁹ ESSAME *Normandijski mostobran*, 33.

⁸⁰ BLUMENSON, *Eisenhower*, 85.

padobranaca nije uspjela sletjeti u svoje zone zbog njemačke protuzračne obrane.⁸¹ RAF-ova zračno jedriličarska pukovnija u noći s 5. na 6. lipnja sletjela je blizu mosta Pegaz.⁸² Pet od šest vodova sigurno su sletjeli i osvojili mostove. Nakon osvajanja mostova uslijedili su njemački protunapadi koje su padobraneci odbijali sve do dolaska pojačanja.⁸³ Još jedan veliki podvig britanskih padobranaca bilo je zauzimanje njemačke bitnice od četiri topa zaštićenih betonskim zidom od tri metra kod sela Mervillea koja je opasno prijetila britanskom iskrcavanju. Prizemljivši se na pogrešno mjesto i u poplavljeno područje, zapovjednik Otway uspio je prikupiti oko 150 ljudi te bez teške opreme koja je izgubljena u slijetanju napao bitnicu koju je branilo 130 Nijemaca naoružanih s 20 strojica i protuzrakoplovnim topom, okruženu žicom i minskim poljem. Uslijedila je teška borba prsa o prsa u kojoj su Britanci pobijedili.⁸⁴ Drugi dijelovi britanske 6. padobranske divizije zauzeli su još neke mostove preko Orne i Caenskog kanala i na području Ranville-Hèrouvillette osigurale lijevo krilo invazije.⁸⁵ Nakon što su blokirali prijelaze preko močvarne rijeke Diversa, započele su žestoke borbe s 21. oklopnom i 736. divizijom. Situacija je bila neizvjesna dok na desnu obalu rijeke Orne nisu prešle 6. zračno-transportna brigada i 1. brigada za specijalne zadatke koja se iskrcala na plažu „Sword“.⁸⁶

Jedan od glavnih ciljeva u Normandiji bilo je osvajanje poluotoka Cotentina zajedno s lukom Cherbourg i zbog toga su se na močvarno područje u pozadini plaže „Utah“ noću 5. na 6. lipnja spustile američke 82. i 101. zračno-desantne divizije. Kako bi olakšala prodor kroz poluotok 82. divizija dobila je zadatak zauzimanja prijelaza preko rijeke Merderet zapadno i jugozapadno od St. Mère-Églisea.⁸⁷ Zadatak 101. divizije bio je osigurati branu sjeverozapadno od Carentana, prijelaze preko rijeke Douve i po mogućnosti spajanje sa snagama koje su se iskrcale na plaži „Omaha“.⁸⁸ Padobraneci su dočekani snažnom njemačkom protuzračnom vatrom. Uz to, oblačno vrijeme smanjilo je precizniju orijentaciju i dovelo do raspršivanja snaga.⁸⁹ Usprkos tome što se od 6600 vojnika skupilo njih 2500, 101. divizija uspjela je zauzeti izlaske s plaže kod brane u Carentanu, ali ne i mostove preko Douve.⁹⁰ Sjevernije 82. divizija spustila se na područje 91. njemačke padobranske divizije i

⁸¹ BLUMENSON, Eisenhower, 81-86.

⁸² Royal Air Force (Kraljevske zračne snage)- britansko ratno zrakoplovstvo

⁸³ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 130.

⁸⁴ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 134.

⁸⁵ JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 233.

⁸⁶ ESSAME *Normandijski mostobran*, 19.

⁸⁷ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 12.

⁸⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 12.

⁸⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 12.

⁹⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 13.

naišla na žestok otpor. Dva puka koja su se spustila zapadno od Meredeta vodila su žestoke borbe i ostali su odsječeni od ostatka puka koji se spustio kod St. Mère-Église. Kasnije se jedinice s „Utaha“ nisu uspjele probiti do njih niti pripremiti područje za slijetanje drugog vala jedrilica, tako da je 82. divizija ostala odsječena i bez pojačanja.⁹¹ Iako je izgledalo da je desant propao, dogodilo se upravo suprotno. Raštrkane jedinice brzo su se prikupile i zapovjednici divizija, generali Taylor i Ridgeway, imali su potpunu kontrolu nad svojim jedinicama.⁹² Spuštanje jedinica na tako širokom prostoru zbunilo je Nijemce i dolazak njihovog 6. padobranskog puka u St. Côme-du-Mont sjeverozapadno od Carentana nije mogao promijeniti situaciju u njemačku korist.⁹³

5.2. Plaža „Utah“

Najzapadnija plaža iskrcavanja na mostobranu bila je plaža „Utah“ u američkom dijelu mostobrana. Na nju se iskrcala američka 4. divizija iz sastava VII. korpusa. Zbog lošeg vremena divizija se iskrcala kilometar i pol južnije od planiranog mjesta iskrcavanja i time iznenadila svoje zapovjedništvo, ali i Nijemce čiju je zbunjenost ubrzo iskoristila.⁹⁴ Plažu je branila njemačka 709. divizija koja se nije pokazala previše dobra u borbi, odnosno bila je drugorazredne kvalitete. Američke snage ubrzo su probile njemačke linije obrane, ali nisu se uspjele spojiti s 82. divizijom. Usprkos tome Amerikanci su imali mostobran na „Utahu“ i započeli su s iskrcavanjem vozila i opreme, iako je plaža i dalje bila pod strojničkom vatrom s njemačkih položaja koji još uvijek nisu neutralizirani.⁹⁵

5.3. Plaža „Omaha“

Istočno od plaže „Utah“ bilo je drugo mjesto predviđeno za iskrcavanje američkih trupa. Na ovoj plaži savezničke snage doživjele su najveći otpor i najveće gubitke. Desantni brodovi prerano su upućeni prema plaži, oko 19 km od nje, što je dovelo do gubitka većine „DD Sherman“ tenkova i cjelokupnog topništva. Kada se iskrcala 16. pješačka pukovnija koja je bila prethodnica američkoj 1. diviziji, na obali je naišla na žestok otpor 352. divizije za čije postojanje Saveznici nisu znali. Obala je bila prepuna oštećenih čamaca, gorućih vozila te

⁹¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 13.

⁹² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 13.

⁹³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 14.

⁹⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 13.

⁹⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 14.

ranjenih i poginulih Amerikanaca od mina i precizne njemačke vatre.⁹⁶ Čak je i drugi val vojnika došao pod žestoku vatru tako da je primjerice u jednom desantnom brodu u trenutku otvaranja prednje rampe poginulo 35 od 103 vojnika. Na plaži je vladala konfuzija i Amerikanci su polijegali uz nasip na rubu plaže kako bi se zaštitili od vatre te su prestali napredovati. Do njih je došao brigadir Taylor i pokušao moralizirati vojnike pod vatrom. Rekao im je: „Na obali će ostati dvije vrste ljudi – mrtvi i oni koji će umrijeti. Zato hajdemo se izvući odavde!“⁹⁷ Ohrabreni ovom rečenicom Amerikanci su krenuli naprijed i uskoro se probili u unutrašnjost obale. Tijekom samog iskrcavanja Amerikanci su imali 27 poginulih ili ranjenih časnika te 935 dočasnika i vojnika.⁹⁸ Nastavkom napada gubitci su se povećali na oko 2000, a od planiranih 2400 tona materijala iskrcano je tek nekoliko stotina.⁹⁹ Napredujući u unutrašnjost, američke 116. pukovnija i dio 5. rendžerske bojne na desnom krilu naišle su na jak otpor 914. grenadirske pukovnije, ali uspijevaju osvojiti Vierville-sur-Mer. Na lijevom krilu nakon borbi za svaku kuću 115. američka pukovnija osvaja Colleville-sur-Mer i St. Laurent-sur-Mer iz kojih se njemačka 916. pukovnija počinje povlačiti u neredu.¹⁰⁰ Unatoč teškim borbama i velikim gubicima V. korpus sastavljen od 1. i 29. divizije do zore poslije „Dana-D“ imao je na obali 34 000 ljudi i mostobran širok 6, ali nigdje dublji od 2 kilometra.¹⁰¹ Situacija je još uvijek bila neizvjesna jer su snage američke vojske bile šest kilometara od ciljeva koji su bili određeni za dan iskrcavanja.¹⁰²

5.4. Point du Hoe

Druga rendžerska bojna dobila je jedan od najvažnijih zadataka na „Dan-D“, a to je zauzeti njemačku bitnicu na liticama Point du Hoca koja je izravno gledala na plažu „Omaha“. Desantni čamci krenuli su prema obali u 4:15, a zbog lošeg vremena prvi vojnici su se iskrcali tek oko 7:20.¹⁰³ Zbog toga su izgubili dva od četiri amfibijska vozila sa zalihama, a pošto su i promašili put za otprilike kilometar, Nijemci su na njih otvorili bočnu vatru. Došavši na obalu, rendžeri su ispalili rakete na kojima su bili pričvršćeni konopci kako bi se popeli uz liticu, no konopci su izbačeni tek petnaestak metara jer su bili natopljeni vodom. Pola sata nakon iskrcavanja stotinjak rendžera uspjelo se popeti uz liticu. Uskoro su shvatili

⁹⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 15.

⁹⁷ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 137.

⁹⁸ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 137.

⁹⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 15.

¹⁰⁰ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 137.

¹⁰¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 15.

¹⁰² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 16.

¹⁰³ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 133.

da bitnica ne postoji, ali je jedna ophodnja u unutrašnjosti pronašla napuštenu bitnicu topova od 155 mm.¹⁰⁴ Nakon što su uništili topove ubrzo je krenuo njemački protunapad. Primivši nešto pojačanja i streljiva rendžeri su održali položaj odbijajući mnoge napade sve do jutra 8. lipnja kada im je stigla zamjena. U tom trenutku od prvotnih 200 ostalo je 50 rendžera.¹⁰⁵

5.5. Plaža „Gold“

Najzapadnija plaža za iskrcavanje britanskih snaga bila je plaža „Gold“. Na nju su se iskrcale elitne 50. divizija i 8. oklopna brigada u sastavu XXX. korpusa. One su bile sastavljene od veterana koji su se borili u Africi i Italiji. Zbog tog iskustva, temeljne obuke, izvanredne podrške mornarice i zrakoplovstva, njihovo iskrcavanje izvedeno je veoma uspješno i čitava divizija iskrkala se još do podneva.¹⁰⁶ Za razliku od Amerikanaca, Britanci su uspješno iskrkali „Shermane DD“, ali i „AVRE“ jurišne tenkove i „Sherman Crab“ tenkove za čišćenje mina koji su dodatno ubrzali proboj.¹⁰⁷ Jedan od glavnih ciljeva njihova iskrcavanja bilo je osvajanje grada Bayeuxa. Razbivši malobrojne i slabe snage njemačke 56. brigade od sumraka „Dana D“, približile su mu se na dva kilometra. Snage su daleko napredovale, ali nisu uspjele izvršiti sve zadatke određene za dan iskrcavanja. Na drugom krilu mostobrana trebalo je prekinuti cestu Caen-Bayeux. Na tom prostoru 915. njemačka divizija pružala je žestok otpor te Britanci nisu uspjeli prekinuti cestu, ali približili su joj se na manje od dva kilometra.¹⁰⁸ Usprkos samo djelomičnom izvršavanju zadatka, mostobran je bio dubok 8 kilometara i na lijevom krilu je uspostavljena veza s 3. kanadskom divizijom te su spojeni mostobrani „Juno“ i „Gold“. Na desnom krilu 47. britanska komando jedinica napredovala je prema Port-en-Bessin koji je bio spoj američkog i britanskog dijela mostobrana. Usprkos žestokom otporu 726. njemačke divizije, komandosi su se približili ovom lučkom gradiću na dva kilometra.¹⁰⁹

5.6. Plaža „Juno“

Srednja od tri plaže na koju su se iskrcale britanske snage bila je namijenjena kanadskim postrojbama. Treća kanadska divizija i 2. oklopna brigada iskrcale su se na obalu u

¹⁰⁴ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 132.

¹⁰⁵ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 133.

¹⁰⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 16.

¹⁰⁷ JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 234.

¹⁰⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 17.

¹⁰⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 16.

7:45, a ne u 6:30 zbog nepovoljne plime.¹¹⁰ Zadatci koji su bili zadani Kanađanima pokazali su se kao preambiciozni. Trebalo je osvojiti skoro 10 kilometara ceste i pruge Caen-Bayeux i aerodrom Caroiquet udaljen četiri i pol kilometra od Caena i šesnaest kilometara od mora te ući u Caen.¹¹¹ Tijekom samog iskrcavanja dočekala ih je žestoka vatra i izlaz s plaže je probijen tek uz izuzetne napore i osjetne gubitke. Kanađani su izgubili puno desantnih brodova, ali nakon sat i pol uspjeli su se probiti s plaže.¹¹² Zbog toga na plaži nastaje gužva i zastoj u napredovanju. Također, u unutrašnjosti su Kanađani naišli na otvorena žitna polja preko kojih je bilo teško napredovati prema selima iz kojih su Nijemci pružali otpor. Najdalje se probio dio 1. husarskog puka koji je zauzeo dio ceste Caen-Bayeux i ugledao aerodrom Caroiquet, ali se povukao jer ga ostatak puka nije mogao pratiti. Kanadski tenkovi su također imali uspjeha uništivši desetak topova od 88 mm, ali kad je pao mrak Kanađani su bili šest kilometara od Caena te su se utvrdili u selu Villons-les-Buissons.¹¹³ Iako nisu izvršili sve zadatke, mostobran je bio čvrst, uspostavljena je veza s Britancima koji su se iskrcali na plaži „Gold“, a na obalu su se počele iskrcavati 7. oklopna i 51. Highland divizija u čijem su se sastavu nalaziliiskusni veterani Bitke kod el Alameina.¹¹⁴

5.7. Plaža „Sword“

Na najistočnijoj plaži topnička priprema bila je dovoljno učinkovita da bi omela neprijatelja tako da se 3. divizija britanske vojske iskrcala uz minimalne gubitke i brzo svladala njemački otpor na plaži.¹¹⁵ Najveći problem tijekom iskrcavanja bio je taj što je na obali bilo više podvodnih prepreka nego očekivano pa je došlo do zastoja u napredovanju. Ubrzo su se Britanci sukobili s 21. oklopnom divizijom koja se probila do mora kod Lion-sur-Mera i razdvojila plažu „Sword“ od plaža „Juno“ i „Gold“. Borbe su bile žestoke kako na desnom tako i na lijevom krilu, ali Britanci nisu popuštali i uništili su 51 njemački tenk od 126 tenkova, 40 samohodnih topova i 24 jurišna topa koje je u svom sastavu imala 21. oklopna divizija.¹¹⁶ Britanci su i dalje napredovali, ali njemački otpor i gužva na plažama sve više su ih usporavali. Navečer su bili još 5 kilometara ispred Caena kojeg je trebalo osvojiti još taj dan. Od tri zadatka Britanci koji su se iskrcali na „Swordu“ odradili su dva. Osvojili su plažu i povezali se sa 6. zračno desantnom divizijom kod mosta u Bénouvilleu te im pružili

¹¹⁰ JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 233.

¹¹¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 17.

¹¹² JORGENSEN, *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 234.

¹¹³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 18.

¹¹⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 18.

¹¹⁵ JORGENSEN *Velike bitke: Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, 234.

¹¹⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 19.

topničku podršku. Treći zadatak, koji se odnosio na zauzimanje Caena nisu izvršili jer je zapovjednik Rennie ocijenio da ga ne može osvojiti nakon što mu je javljeno da se gradu približava 12. SS oklopna divizija.¹¹⁷

6. Spajanje mostobrana – napredovanje Saveznika do 9. lipnja

U noći sa 6. na 7. lipnja u savezničkom zapovjedništvu vladao je veliki optimizam, iako stvarna situacija nije bila takva. Najzadovoljniji su bili Britanci jer je u njihovim očima još uvijek bilo iskrcavanje na Galipolju kada su prve navale vojnika doživjele pravi pokolj, a sada se njihova vojska nakon dugogodišnjih priprema iskrcala na obale Francuske uz minimalne gubitke.¹¹⁸ Atlantski zid bio je probijen i Saveznici su na obali imali 23 000 padobranaca, 57 000 američkih i 75 000 britanskih i kanadskih vojnika.¹¹⁹ Također zračna dominacija je obećavala nesmetano napredovanje jer se Luftwaffe gotovo nije ni pokazala.¹²⁰ Dok su saveznički obavještajci zaključili da Nijemci u Francuskoj imaju više stotina zrakoplova, oni su imali samo 119 naspram 5000 savezničkih.¹²¹ Dok je u zraku situacija bila na strani Saveznika, na obali je situacija bila nešto drugačija. Nijemci su i dalje držali Bayeux, Caen i aerodrom Carpiquetu koje su Britanci trebali osvojiti. Amerikanci su na plaži „Omaha“ bili skoro 10 kilometara daleko od zadanih ciljeva i još se nisu do kraja oporavili od početnih gubitaka, a s plaže „Utah“ nisu uspostavljene veze sa zračno desantnim divizijama. Mostobran između dviju američkih plaža nije bio spojen kao ni između američkih i britanskih snaga, i kao što je već istaknuto, nisu se spojile ni plaže „Juno“ i „Sword“.¹²² Saveznicima su njihove izvidnice ubrzo javile da se mostobranima približavaju 12. SS, 2. SS, Lehr i 17. SS oklopna divizija.¹²³ Iako je Savezničko zrakoplovstvo kočilo transport ovih divizija, vremena nije bilo. Saveznici su bili svjesni da odmah u zoru 7. lipnja moraju krenuti u daljnje napredovanje. Amerikanci su krenuli u osvajanje Carentana i Isignya kako bi što prije povezali svoje mostobrane, ali su naišli na novi problem. Normandija je zemlja malenih polja odvojenih ogradama i živicama višim od četiri metra, zbrkanih seoskih putova, uskih dolina i strmih padina. Na takvom terenu zrakoplovstvo nije moglo djelovati, topništvo je vidjelo gdje

¹¹⁷ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 20.

¹¹⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 20.

¹¹⁹ BLUMENSON, *Eisenhower*, 86.

¹²⁰ Luftwaffe - njemačko ratno zrakoplovstvo

¹²¹ SULZBERGER, *Drugi svjetski rat*, 482.

¹²² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 21.

¹²³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 21.

djeluje samo nekoliko stotina metara, a tenkovi su teško pratili kretanje pješadije.¹²⁴ Takav teren, nazvan „bocage“, omogućavao je Nijemcima da svojim boljim, ali malobrojnijim tenkovima, protutenkovskim oružjem i izvježbanom pješadijom zadaju Saveznicima velike gubitke ili da čak preuzmu inicijativu na bojištu. Erwin Rommel, jedan od najboljih njemačkih zapovjednika, koji je već nekoliko puta porazio Saveznike, vraćao se iz Njemačke kako bi rukovodio obranom i skorim protunapadom.¹²⁵

Prvi visoki saveznički zapovjednik koji se iskrcao u Normandiju bio je glavni zapovjednik savezničkih kopnenih snaga - britanski general Montgomery. Prešao je Kanal u 21:30 6. lipnja. Pošto je Eisenhower još uvijek bio u Engleskoj preuzeo je zapovjedništvo nad 1. američkom i 2. britanskom armijom. Njegova pojava na bojištu odmah je podigla moral savezničkih vojnika.¹²⁶ Sve do dolaska Pattona s 3. armijom i Bradleya na položaj 12. grupe armija, Montgomery je uživao najveći publicitet u Normandiji.¹²⁷

Eisenhower je u Normandiju došao 7. lipnja i sastao se s Bradleyem kojemu je zapovjedio osvajanje Carentana, a sve dnevne odluke je prepustio svojim podređenima. On se s druge strane bavio održavanjem novinarskih konferencija u Britaniji, odgovarao na poruke i čestitke, sastao se s Churchillom i de Gaulleom, primao informacije koje su pristizale s bojišta i tražio da se naponi u napredovanju udvostruče.¹²⁸

Saveznici su napredovali i krenuli u spajanje mostobrana. Veliku ulogu u napredovanju omogućilo je zrakoplovstvo koje je kolonama njemačkih snaga zadavalo osjetne gubitke i njihovo kretanje je bilo moguće samo noću.¹²⁹ Situacija na mostobranu istočno od rijeke Orne bila je kritična gdje su britanske padobrance neprestano napadale 341., 715., 716. i dijelovi 21. oklopne divizije, ali su padobranci uz velike gubitke odbili sve napade. Borbe oko Hèrouvillettea i Brevillea postajale su sve žešće, ali padobranci i dijelovi britanskog I. korpusa nisu popuštali. Čekalo se da 51. Highland divizija uđe u borbu, a inženjerci su užurbano pravili dodatne mostove preko Orne i Caenskog kanala.¹³⁰ Zapadno od Orne Nijemci su 21. oklopnom divizijom utvrdili obranu u selu Lebisey, a po njihovom lijevom boku kretala se 12. SS oklopna divizija prema kanadskom mostobranu kojeg je napala. Do kraja 7. lipnja Kanađani su se povukli s gubitcima od 21 tenka i 242 vojnika, no

¹²⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 22.

¹²⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 22.

¹²⁶ THOMPSON, *Montgomery*, 110.

¹²⁷ THOMPSON, *Montgomery*, 111.

¹²⁸ BLUMENSON, *Eisenhower*, 86.

¹²⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 50.

¹³⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 53.

pošto su i njemački gubitci bili veliki nisu mogli ozbiljnije ugroziti mostobran.¹³¹ Na desnom krilu Kanađani su prešli cestu Caen-Bayeux i zauzeli sela Bretteville l' Orgueilleuse i Putôt-en-Bessin i napredovali 6 kilometara. Idući dan (8. lipnja) napala ih je 12. SS oklopna divizija i razvile su se višednevne borbe s velikim gubitcima na obe strane u kojima je selo Putôt privremeno izgubljeno nakon što ga je napalo 22 njemačka tenka tipa „Panther“. Nadirući s plaže „Gold“ Britanci su u zoru 7. lipnja zauzeli neoštećeni Bayeux.¹³² Nakon toga 50. divizija je nastavila napredovati prema jugu i prešla cestu Caen-Bayeux. Onda joj se pridružila 8. oklopna brigada u napadu na uzvisine oko Villers-Bocagea. Njemački otpor je jačao, ali Britanci su napredovali sve do 9. lipnja kada ih je nakon osvajanja St. Pierrea zaustavila oklopna Lehr divizija. U međuvremenu komandosi su uz pomoć mornarice osvojili Port-en-Bessin čime je 8. lipnja spojen američki i britanski mostobran.¹³³

Na plaži „Omaha“ uspostavljen je uzak mostobran tako da su se cijelog 7. lipnja snage V. korpusa pokušavale probiti s plaža i tijekom 8. lipnja navečer uspjele su odbaciti 352. diviziju s njenih položaja. Među 352. divizijom počinju se stvarati pukotine što Amerikanci koriste i 9. lipnja osvajaju Agy južno od Bayeuxa, Isigny gdje stupaju u kontakt s 101. zračno-desantnom koja napreduje prema Carentanu i povezuju se s Britancima.¹³⁴ Sjevernije, američki VII. korpus potpomognut topovima s ratnih brodova napreduje 6 kilometara u unutrašnjost istočno od St. Mère-Églisea gdje učvršćuje mostobran preko rijeke Merdetet.¹³⁵

Tijekom 9. lipnja američki i britanski mostobrani bili su spojeni. Plaža „Utah“ još uvijek nije, ali je bilo pitanje vremena kada će biti. Saveznici su se oporavili od početnog šoka i počeli napredovati. Vrhovni zapovjednik Wehrmachta Adolf Hitler i njemački zapovjednici u Francuskoj, prvenstveno Rommel i von Rundstedt, i dalje su bili uvjereni da će glavno iskrcavanje biti sjeverno od Seine. Usprkos tome zapovjedili su 15. armiji da ne smije dopustiti prodor Saveznika kod Caena i Bois-de-Baventa. Sedma armija je isto tako dobila zadatak da brani prilaze Caenu i zadrži Amerikance kod St. Lôa. Zapadno od St. Lôa područje je branio 84. korpus sa 17. SS oklopnom i 77. pješačkom divizijom sa zadatkom da spriječe Amerikance u zauzimanju Carentana i izolacijom poluotoka Cotentin.¹³⁶ Uz to u Normandiju su poslani 2., 1. SS i 2. SS oklopna divizija. Također su smatrali da će glavni saveznički proboj ići južno od Caena što je i bilo logično jer je tim pravcem prolazio najbliži put do

¹³¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 54.

¹³² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 17.

¹³³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 55.

¹³⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 55.

¹³⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 55.

¹³⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 56.

Pariza. Zbog toga su mislili da je Caen ključ obrane od proboja te su u taj sektor doveli najviše snaga.¹³⁷

7. Borbena djelovanja Saveznika od 9. do 22. lipnja

7.1. Zastoj kod Caena

Britanci i Kanađani stali su pred Caenom i prijetila je opasnost od prenatrpanosti mostobrana. Prilika se pokazala kada je njemačka 17. SS oklopna divizija ostala u blizini St. Lôa bez benzina i stvorila se pukotina na lijevom krilu između Bayeuxa i St. Lôa. Tijekom 10. lipnja u proboj prema Tilly-sur-Seullesu krenuo je XXX. britanski korpus, a napad su predvodile 7. i 8. oklopna brigada.¹³⁸ Napad je odmah krenuo loše jer je oklopna Lehr divizija, koja je bila dvostruko snažnija, prva napala 8. brigadu, dok je 7. brigada naišla na žestok otpor u već spomenutom „bocageu“. Napadi su se nastavili još dva dana, napredovanje je bilo sporo i nije ostvaren niti jedan cilj te je Bucknallu, zapovjedniku XXX. korpusa, bilo jasno da se neće moći probiti kroz Lehr diviziju.¹³⁹ Ujutro 12. lipnja poslao je 7. oklopnu prema Caumontu i ona se spojila s Amerikancima tri kilometra od njega. Potom je novo pristigloj 13. diviziji naredio osvajanje Villers-Bocagea sa zapada kako bi došla iza položaja Lehr divizije. Rano sljedećeg jutra novo pridošla 22. oklopna počela se približavati gradiću. Jedan dio brigade zaobišao ga je i onda su ga napali njemački „Tiger“ tenkovi i nakon višesatne borbe izgubljeno je 25 tenkova, 14 oklopnih vozila i 14 transporter. Iako je prethodnica prošla kroz mjesto u Villers-Bocageu nalazila se njemačka 2. SS oklopna divizija i uskoro je započela cjelodnevna borba. Dolazak nove njemačke divizije primorao je 7. oklopnu da se povuče tri kilometra zapadno od grada gdje je uspostavila vezu s američkom 1. divizijom.¹⁴⁰ Idućeg 14. lipnja 50. divizija napala je sa sjevera potpomognuta s 11 RAF-ovih eksadrila, topništvom, mornaricom i američkim V. korpusom, ali nije uspjela probiti njemačke položaje. Zbog toga se u noći s 14. na 15. 7. oklopna povukla prema zapadu dok je 300 savezničkih bombardera potpuno uništilo Villers-Bocage.¹⁴¹ Mogućnost da se Caen zaobiđe na desnom krilu nije bila moguća jer 51. divizija i 4. oklopna još nisu bile spremne, a padobranci su se jedva branili kod Brévillea koji su uz velike gubitke i nakon nekoliko dana

¹³⁷ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 10.

¹³⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 61.

¹³⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 62.

¹⁴⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 63.

¹⁴¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 64.

13. lipnja osvojili. Koliko su borbe bile surove i teške svjedoči podatak da je u padobranskom bataljonu koji je krenuo u napad od 160 vojnika preživjelo njih 19. Nakon toga Nijemci više nisu napadali lijevo krilo britanskog mostobrana, ali kada bi Britanci krenuli u njegovo širenje nailazili su na odlučan otpor.¹⁴² Istoga dana 51. Highland divizija osvojila je dio St. Honorine, ali ju je ispred čeličane u Cuvervilleu dočekaio žestok napad 21. oklopne te se nakon višesatne borbe morala povući. Prvotni plan o okruživanju Caena nije bio ostvaren i počela su se javljati druga rješenja.¹⁴³ Više uspjeha je imao RAF koji je u jednom naletu bombardiranja uništio cijelo zapovjedno mjesto oklopne grupe Zapad. Tom prilikom poginuli su gotovo svi njemački visoki časnici, a zapovjednik oklopne grupe Zapad von Schweppenburg je ranjen.¹⁴⁴

Nakon ovog neuspjeha počinju se javljati prve kritike Montgomerya jer, iako je bio zapovjednik savezničkih kopnenih snaga, više je utjecaja imao na britansko-kanadske snage, dok je Bradleyu dao veliku samostalnost u vođenju američkih snaga. Dok je Eisenhower bio zagovornik napredovanja duž cijele bojišnice, Montgomery je čuvao svoje snage i oprezno napredovao.¹⁴⁵ Također, Montgomery je stalno iznosio izjave da će krenuti u napad, a do napada nikako nije dolazilo. On je odustao od proboja i svojim generalima otkrio novi plan, a to je da će privući što više neprijateljskih postrojbi na Britance kako bi se Amerikanci što lakše probili.¹⁴⁶ Eisenhower se ljutio na Montgomerya jer nije shvaćao njegovu strategiju, a dobar uzrok tome je bio taj što je Montgomery svaki puta bio odsutan kada je Eisenhower bio u obilasku mostobrana. S druge strane Bradleya je obavijestio o svemu.¹⁴⁷ Na kraju je shvaćeno da Britanci nisu odigrali pasivnu ulogu na mostobranu. Dempsey je savršeno premještao pravac napada 2. armije i na taj način sprječavao Nijemce da preuzmu inicijativu kod Caena ili pošalju svoje snage na Amerikance.¹⁴⁸ Dempsey je imao zadatak nastaviti napredovanje prema Caenu i to s britanskim VIII. korpusom koji se upravo iskrcao. Plan napada je bio 18. lipnja probiti se zapadno od Caena preko Odon i Orne sve do uzvisina južno od grada. No vodeća postrojba VIII. korpusa, 11. oklopna kasnila je s iskrcavanjem isto kao i oprema i streljivo. Zbog toga je operacija „Epson“ odgođena za 22. lipnja.¹⁴⁹

¹⁴² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 66.

¹⁴³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 66.

¹⁴⁴ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 15.

¹⁴⁵ BLUMENSON, *Eisenhower*, 89.

¹⁴⁶ THOMPSON, *Montgomery*, 112.

¹⁴⁷ THOMPSON, *Montgomery*, 113.

¹⁴⁸ THOMPSON, *Montgomery*, 114.

¹⁴⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 73.

7. 2. Odsijecanje Nijemaca na poluotoku Cotentinu (Američko napredovanje 9. - 18. lipnja)

Nakon uspostave solidnog mostobrana i oporavka od početnog šoka, Amerikanci su znali koja su dva zadatka pred njima - spojiti mostobrane „Utah“ i „Omaha“ osvajanjem Carentana te odsjeći Nijemce na poluotoku Cotentinu i što brže osvajanje Cherbourga. Amerikanci su nezadrživo nadirali kroz položaje 352. divizije te su se Nijemci povukli 11 kilometara do rijeke Elle što je V. američki korpus odmah iskoristio i proširio mostobran 10. lipnja smanjivši pritisak na plažu „Omaha“.¹⁵⁰ U daljnjem napredovanju 12. lipnja 1. divizija ušla je u Caumont odakle su nastavili podržavati britanski XXX. korpus u pokušaju napredovanja prema Caenu.¹⁵¹ U međuvremenu osvojen je i Carentan koji je zauzela 101. divizija i time su spojeni američki mostobrani. Sljedeći cilj bio je St. Lôu, ali na mostobran se iskrcao novo pridošli XIX. korpus te je trebalo izvršiti pregrupiranje jedinica.¹⁵²

Daljnje napredovanje trebalo je hitno nastaviti te je general Collins krenuo sa svojim VII. korpusom u odsijecanje poluotoka. Teren je bio nezahvalan, pun živica, ograda, zidova, malih polja i voćnjaka što je njemačkim snagama pružalo izvrsne uvjete za uspostavu linije obrane.¹⁵³ Tijekom 14. lipnja Amerikanci su krenuli u napad, a Rommel griješi i svoje rezerve šalje na krivi dio bojišta. Do 16. lipnja Amerikanci su uspjeli načiniti dva mostobrana na rijeci Douve. Uz teške bitke za svako polje, vinograd i voćnjak američke 9. i 82. divizija neumorno napreduju i 18. lipnja dolaze na drugu obalu poluotoka kod Barnevillea.¹⁵⁴ Drugi dan su proširili svoje položaje i na sjeveru poluotoka Cotentin ostale su četiri izolirane njemačke divizije na koje su američka 4., 79. i 9. divizija bile spremne odmah napasti. U tom trenutku nad Kanalom se spustila oluja koja je poremetila savezničke planove.

7.3. Oluja nad Kanalom

Još u pripremi same operacije Saveznici su znali da će im jedan od najvećih problema uz borbena djelovanja biti dovoz logistike i vojnika na plaže Normandije. Odlučeno je da se na tri plaže naprave umjetna sidrišta „Gooseberry“ koja će se sastojati od reda potopljenih brodova „Corncobs“ i armirano-betonskih blokova „Phoenix“. Red brodova činili su stari i neupotrebljivi ratni i trgovački brodovi koji su potopljeni na mjestu određenom za

¹⁵⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 60.

¹⁵¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 62-63.

¹⁵² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 67.

¹⁵³ BLUMENSON, *Eisenhower*, 89.

¹⁵⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 77.

postavljanje lukobrana. Uz njih bi se stavljali „Phoenix“ blokovi od 60x16 metara, 18 metara dubine i 6000 tona težine.¹⁵⁵ Na druge dvije plaže odlučeno je da se naprave dvije umjetne luke „Mulberry“. Za plaže su odabrane „Omaha“ i „Gold“. Njih su činili dvostruki lukobrani od potopljenih brodova i tri pristaništa dugačka 900 metara s ispusima tako da se na njih mogu iskrcati tenkovi i vozila do 40 tona.¹⁵⁶ Luke su se počele graditi odmah dan nakon iskrcavanja i nakon nekoliko dana bile su pod svojim punim kapacitetom tako da je samo na odsjecima „Utah“ i „Omaha“ do 18. lipnja iskrcano 315 000 vojnika, 40 000 vozila i 116 000 tona raznog materijala.¹⁵⁷ Luke su se trebale još više proširiti kada je 19. lipnja 24 pontonska mosta tijekom transporta zahvatila bura. Kako se vjetar pojačavao nestabilni mostovi su se otkvačili i svi su potonuli. Ubrzo je na Kanalu započelo izrazito jako nevrijeme što je za posljedicu imalo izbacivanje iz funkcije dobrog dijela umjetnih luka i sidrišta, mnogobrojnih brodova, a doprema materijala nije bila moguća. Najviše je nastradala luka na plaži „Omaha“. Desetine manjih brodova potopljeni su ili nasukani, veći brodovi su se otrgnuli od sidra i uništavali sve na što su naišli, aktivirale su se mine koje još nisu očišćene, 24 dijela umjetnog mola je otkinuto, otkinuto je i čelo umjetnog pristaništa, a konstrukcija koja ga je povezivala s obalom iskrivljena. Potopljeni brodovi koji su služili za zaštitu pristaništa teško su oštećeni, a sveukupno je potopljeno oko 70 raznih brodova.¹⁵⁸ Luka na plaži „Gold“ također je teško oštećena. Oštećenja su primila i sidrišta, naročito sidrište na plaži „Sword“. Sveukupno je oluja koja se smirila 22. lipnja uništila više savezničkih brodova nego Nijemci u cijeloj bitci za Normandiju.¹⁵⁹ Izgubljeno je 800 brodova, 20 000 vozila i 140 000 tona materijala.¹⁶⁰ U tom razdoblju na obalu su iskrcane minimalne količine streljiva, dvije britanske brigade i tri divizije nisu iskrcane i operacija „Epson“ je morala biti odgođena za 25. lipnja. Također su i Amerikanci morali odustati od napredovanja prema Cherbourgu i jugu što je omogućilo Nijemcima da odmore i pregrupiraju svoje snage naročito u području Caena.¹⁶¹

¹⁵⁵ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 13.

¹⁵⁶ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 13.

¹⁵⁷ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 13.

¹⁵⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 75.

¹⁵⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 76.

¹⁶⁰ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 11.

¹⁶¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 76.

8. Napredovanje Saveznika od 22. do 30. lipnja

8.1. Operacija „Epson“

Planirana operacija prvo je odgođena s 18. na 22., a potom zbog oluje na 25. lipnja. Za to vrijeme Montgomery je najavljivao operaciju osvajanja Caena i time vezivao sve više njemačkih jedinica u taj sektor bojišta što se tek poslije proboja pokazalo kao savršenom strategijom, a u tim trenucima zbog stalnih odgoda napada primao je mnogobrojne kritike.¹⁶² Za glavnog nositelja napada određen je VIII. korpus generala O' Connora koji je u svom sastavu imao 15. škotsku, 43. wessex diviziju i 11. oklopnu brigadu te podršku XXX. i I. korpusa. Sveukupno je na raspolaganju imao 60 000 vojnika i 600 tenkova uz podršku 700 topova i tri krstarice.¹⁶³ U zoru 25. lipnja britanska 49. divizija krenula je u napad na Rauray, ali ga zbog odlučne njemačke obrane nije uspjela osvojiti tako da su se napadu 26. lipnja priključile 15. i 43. i 11. oklopna divizija. Napredovanje je bilo sporo i teško jer je zbog lošeg vremena izostala podrška zrakoplovstva tako da je podršku pružalo samo topništvo.¹⁶⁴ Usprkos teškim gubitcima Britanci su napredovali prema mostovima na Odonu. Tijekom 26. lipnja vodile su se ogorčene borbe s velikim gubitcima na obje strane. Britanci su minimalno napredovali, a Nijemci su u borbu ubacili svoje posljednje rezerve.¹⁶⁵ No 12. SS divizija pružala je žestok otpor, ali se polagano povlačila na jug. Započele su žestoke borbe, ali Britanci su nastavljali s daljnjim napredovanjem u čemu su osvojili Colleville, Mondrainville i Tourville i do mraka 27. prešli rijeku Odon.¹⁶⁶ U zoru 28. lipnja 11. oklopna krenula je u osvajanje kote 112 na jugu, a drugo krilo napada prema zapadu predvodila je pješadija koja je zauzela Gavrus. Tijekom 28. lipnja Nijemci kreću u protunapad koji su Saveznici očekivali.¹⁶⁷ Razvijaju se žestoke borbe u kojima sudjeluje cijela njemačka oklopna grupa Zapad, no Britanci ne posustaju i osvajaju selo Mouen na putu prema Caenu. Vrijeme se popravilo 29. lipnja tako da je RAF počeo djelovati u punoj snazi protiv njemačkih snaga koje gotovo da i nisu imale zrakoplovstva. Žestoke borbe razvile su se i na koti 112 gdje su 15. i 11. divizija uspjele zaustaviti 2. SS. oklopnu diviziju nanijevši joj velike gubitke i njemački napad je odbijen svugdje osim kod Gavrusa, no i tamo su Nijemci doživjeli velike gubitke.¹⁶⁸

¹⁶² THOMPSON, *Montgomery*, 112.

¹⁶³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 82.

¹⁶⁴ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 85.

¹⁶⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 87.

¹⁶⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 89.

¹⁶⁷ ORLOVIĆ, *Izvanredni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*, 141.

¹⁶⁸ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 92.

Montgomery je postigao ono što je htio - navesti Nijemce na očajnički protunapad u kojem je Rommel iscrpio svoje rezerve. Vidjevši da je uspio u tome naređuje povlačenje 11. oklopne s kote 112 te naređuje da se pređe u obranu te očekivanje novog njemačkog protunapada do kojeg nije došlo.¹⁶⁹

8.2. Osvajanje Cherbourga

Eisenhower i svi viši saveznički zapovjednici bili su svjesni da se više ne mogu koristiti umjetnim lukama jer ako se dogodi još jedna oluja cijela invazija bi mogla propasti. Stoga se hitno morala osvojiti luka Cherbourg koju je američki VII. korpus izolirao od ostatka njemačkih snaga.¹⁷⁰ Samo osvajanje Cherbourga olakšao je Hitler koji je nakon dugačke rasprave sa svojim podređenim zapovjednicima, koji su htjeli bolje rasporediti obranu, bijesan ravnalom povukao crvenu liniju na karti južno od Cherbourga i zapovjedio da se s nje ne smije povući. Na terenu je ona predstavljala liniju od 50 kilometara koja se nikako nije slagala s polukružnom obranom koja je bila pogodna za obranu luke. Na toj liniji zapovjeđena je obrana do posljednjeg čovjeka, ali ne i povlačenje na nju.¹⁷¹

Sedmi korpus ništa nije zaustavljalo i 21. lipnja približili su se obrambenim linijama Cherbourga u kojem je zapovjednik njemačkog garnizona odbio predaju. Idućeg dana uslijedilo je veliko savezničko bombardiranje u trajanju od nekoliko sati. Potom je krenuo napad i uslijedile su ogorčene borbe do 25. lipnja kada su Amerikanci počeli ulaziti u grad.¹⁷² U tom trenutku Amerikancima su probleme počele stvarati tri baterije s topovima od 280 mm koje su se nalazile u armiranobetonskim bunkerima. S njima u borbu upustila su se tri bojna broda, četiri krstarice i 11 razarača te su za tri sata uspjeli uništiti topove i do kraja 26. lipnja otpor je bio gotovo slomljen, ali zapovjednik njemačkog garnizona Schlieben još se nije htio predati i ostao je u svom bunkeru.¹⁷³ Idućeg dana Collins ga je pozvao na predaju na što mu je on ponovno odgovorio negativno te su Amerikanci krenuli u napad. Nijemci su se ubrzo predali pa se Cherbourg konačno našao u rukama savezničkih snaga.¹⁷⁴ Do kraja lipnja predale su se i posljednje njemačke jedinice na poluotoku Cotentin.¹⁷⁵

¹⁶⁹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 93.

¹⁷⁰ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 19.

¹⁷¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 78.

¹⁷² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 79.

¹⁷³ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 80.

¹⁷⁴ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 21.

¹⁷⁵ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 20.

Amerikanci su osvojili Cherbourg, ali početno veselje je prestalo kada su shvatili u kakvom je stanju luka. Potopljeni brodovi blokirali su sve dokove i bazene, sva obala za pristajanje brodova bila je uništena, kranovi i željeznički vagoni bili su razneseni i bačeni u vodu, more se slijevalo u unutrašnji dio luke, 20 000 kubnih metara građe bačeno je u luku koja je prije služila za prijem prekoceanskih brodova, a sad je bila neiskoristiva, puna mina i prepreka. Saveznici su luku u funkciju stavili tek 16. srpnja 1944., a njemačkog časnika zaduženog za razaranje luke, admirala Hennecke, Hitler je odlikovao Viteškim križem.¹⁷⁶

9. Njemačka reakcija na iskrcavanje

Nijemci su znali da će se u proljeće 1944. Saveznici iskrcati u Europu, no nisu znali gdje. Utvrdili su obranu Atlantskog oceana Atlantskim zidom koji zapravo i nije bio toliko neprobojan koliko su stvarno mislili. Također su napravili veliku pomutnju u zapovijedanju jedinicama koje su trebale spriječiti iskrcavanje. Sama invazija potpuno je iznenadila Nijemce zbog lošeg vremena neposredno prije početka operacije i vjerovali su da je u tom trenutku ona nemoguća. Zbog toga nekoliko zapovjednika divizija nije bilo prisutno u svojim jedinicama, nego su bili na vojnoj konferenciji. Sam Rommel otišao je u Njemačku posjetiti ženu i Hitlera.¹⁷⁷ Isto tako saveznički plan obmane „Fortitude“ zavarao je Nijemce da će pravi napad biti kod Pas-de-Calaisa u što su vjerovali sve do sredine srpnja, a saveznička bombardiranja prekinula su telefonske i telegrafске veze i informacije su teško stizale.¹⁷⁸ Nakon što su se Saveznici iskrcali, Nijemci ih pokušavaju napasti. Rommel je smatrao da će glavni Saveznički proboj ići preko Caena gdje su Britanci iskrcali jake snage te zbog toga tamo šalje većinu svojih oklopnih snaga. Zapravo je nasjeo na Montgomeryev plan vezivanje njemačkih jedinica kako bi se Amerikanci lakše probili.¹⁷⁹

Već tri dana nakon iskrcavanja Rommel i von Rundstedt bili su svjesni da se ne može spriječiti učvršćenje mostobrana. Obojica su bili krivog mišljenja da će se pravo iskrcavanje dogoditi sjevernije i zbog toga u Normandiju ne šalju sve raspoložive snage. Na njihovo izlaganje Hitler je reagirao tako da je poslao 2. SS oklopni korpus iz Rusije u Francusku i dao Rommelu naređenje da uništi britanski mostobran preko Orne. Nakon što mu je Rommel

¹⁷⁶ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 80.

¹⁷⁷ BLUMENSON, *Eisenhower*, 85.

¹⁷⁸ BLUMENSON, *Eisenhower*, 85.

¹⁷⁹ THOMPSON, *Montgomery*, 113.

predložio povlačenje na lakše branjenu liniju, Hitler je odgovorio da se svaki vojnik mora boriti i umrijeti tamo gdje se nalazi.¹⁸⁰

Tek poslije 15. lipnja Hitler je postao svjestan situacije u Normandiji te je odlučio otići u Francusku. Svoje zapovjedništvo smjestio je u Marginal blizu Soissons u betonski bunker koji je sagrađen još 1940. kao zapovjedno mjesto u slučaju invazije na Britaniju. Na sastanku je Hitler bio nervozan i nije slušao Rommelove prijedloge. Nakon što se konferencija oduljila Hitler i dalje nije dopuštao ni strateško ni taktičko povlačenje nego je uvjeravao Rommela da će s 2. SS oklopnim korpusom, raketama V-1 i novim minama koje će biti spuštene u more moći poraziti Saveznike. Također Hitler je obećao obični jedinice na bojištu te je konferencija ubrzo završena zbog zračne uzbune.¹⁸¹ Još iste noći Hitler se vratio u Istočnu Prusku jer je jedna neispravna V-1 raketa pala blizu njegova zapovjedništva i tako je završila njegova jedina posjeta Zapadnom bojištu u 1944. godini.¹⁸²

Njemačke jedinice pružale su otpor na cijelom bojištu. Najviše kod Caena jer je Rommel smatrao da od tamo prijeti glavni saveznički napad. Na poluotoku Cotentin gubile su položaj za položajem te krajem lipnja gube i Cherbourg koji se mogao i duže braniti da nije bilo Hitlerovih nevojničkih zapovjedi o ostajanju na nemoguće branjenim položajima.¹⁸³ U međuvremenu Rommel je uspio prekinuti britansku operaciju „Epson“, ali je iskoristio svoje zadnje rezerve te u kasnijem napadu nije uspio zadržati Britance niti Amerikance koji su nadirali s poluotoka Cotentin.¹⁸⁴

Ubrzo nakon iskrcavanja Hitler je odobrio aktivnu upotrebu novog oružja, V-1 raketa. Rakeete nisu bile korištene protiv vojnih ciljeva, nego je Hitler naredio napade na London. Nakon početnog šoka obrana protiv raketa je postajala sve djelotvornija, a sami napadi na civilno stanovništvo samo su učvrstili borbu Britanaca za što brži poraz Njemačke. Britanci su ubrzo krenuli u bombardiranje stanica za lansiranje raketa kod Pas-de-Calaisa što je još više potaknulo Nijemce da očekuju pravi napad na tom području.¹⁸⁵

¹⁸⁰ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 69.

¹⁸¹ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 70.

¹⁸² ESSAME, *Normandijski mostobran*, 71.

¹⁸³ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 19.

¹⁸⁴ KUTANJAC, *Drugi svjetski rat*, 22.

¹⁸⁵ ESSAME, *Normandijski mostobran*, 71.

10. Zaključak

Još od pada Francuske Saveznici se žele iskrcati u zapadnu Europu i nastaviti rat protiv Njemačke. Nakon ulaska SAD-a u rat to više nije san, nego postaje stvarnost. Nakon iskrcavanja u Africi, Siciliji i Italiji Saveznici ubrzavaju planove o iskrcavanju u Francusku. Odabrana je Normandija jer na tom dijelu obale Nijemci nisu očekivali iskrcavanje te je tamo njihov Atlantski zid bio slabiji. Pripreme kreću i Saveznici nagomilavaju svoje snage u Ujedinjenom Kraljevstvu. Operacija je trebala započeti 5. lipnja, ali je odgođena zbog lošeg vremena na dan kasnije. U noći s 5. na 6. lipnja prvi su se u unutrašnjost obale spustili američki i britanski padobranc, a u 6:30 i 7:45 i ostale snage na pet plaža kodnih imena „Utah“, „Omaha“, „Gold“, „Juno“ i „Sword“. Na nekim plažama naišli su na žestok otpor kao primjerice na plaži „Omaha“, a padobranske jedinice vodile su ogorčene borbe u unutrašnjosti. Zahvaljujući faktoru iznenađenja njemačke jedinice nisu odmah reagirale tako da su Saveznici počeli uspostavljati čvrsti mostobran. Nakon što su Nijemci doveli svoja pojačanja započele su teške borbe oko grada Caena i na poluotoku Cotentin. Nakon uspostave mostobrana dolazi do velike oluje iznad Kanala koja uništava savezničke umjetne luke te na nekoliko dana odgađa daljnja napredovanja. Nakon što oluja prestaje Saveznici kreću u nove napade. Britanci kod Caena za sebe vežu mnogobrojne njemačke snage provodeći operaciju „Epson“, a Amerikanci napreduju prema luci Cherbourg koju osvajaju 27. lipnja. Do kraja lipnja uspostavljen je čvrsti mostobran od rijeke Orne na istoku do obale Atlantika kod Le Haye du Punitsa. Uskoro su s njega Saveznici krenuli u napad i krajem srpnja osvojili Bretanju, a u kolovozu su opkolili Nijemce kod Falaisea nanijevši im velike gubitke zbog kojih su se morali povući preko Seine i iz Pariza čime je završena Bitka za Normandiju.

Gubitci Saveznika od početka operacije do kraja kolovoza iznose preko 200 000 od toga preko 50 000 poginulih vojnika. Veće gubitke podnijeli su Amerikanci. Saveznici su također imali i preko 4000 uništenih tenkova te isto toliko zrakoplova.

Točan broj njemačkih gubitaka nikad neće biti utvrđen, ali Nijemci su imali oko 200 000 ranjenih i poginulih vojnika te još 200 000 zarobljenih. Izgubili su oko 1000 tenkova i 2000 zrakoplova te, iako su njihovi gubitci u tehnici bili manji, Nijemci su ih teško nadoknađivali jer je njihova industrija bila oslabljena stalnim savezničkim bombardiranjima.

11. Literatura

„Atlantic Wall: Axis Sea Defenses of France“. History on the net. Pristup ostvaren 18. 8. 2019. <https://www.historyonthenet.com/atlantic-wall/>.

„Atlantska povelja“. Hrvatska enciklopedija: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup ostvaren 18. 8. 2019. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=4446>.

BLAŽEVIĆ, Zrinka; REGAN, Krešimir ur. *Predvečerje rata i Drugi svjetski rat (1936. – 1945.)*. Povijest, knj. 17. Zagreb: Jutarnji list, 2008.

BLUMENSON, Martin. *Eisenhower*. Zagreb: Alfa, 1976.

DELAFORCE, Patrick. *Smashing the Atlantic Wall: The Destruction of Hitler' s Coastak Fortresses*. Barenslay: Pen & Sword Military, 2006.

ESSAME, Hubert. *Normandijski mostobran*. Zagreb: Alfa, 1976.

JORGENSEN, Christer, ur. *Velike bitke: odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*. Zagreb: Znanje, 2014.

KUTANJAC, Miroslav, ur. *Drugi svjetski rat*, knj 3., Ljubljana: Mladinska knjiga, 1980.

ORLOVIĆ, Željko, ur. *Iznenadni napad: Munjeviti udari svjetskih elitnih postrojbi*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2000.

SULZBERGER, Cyrus Leo. *Drugi svjetski rat*. Split: Marjan tisak, 2009.

THOMPSON, Reginald William. *Montgomery*. Zagreb: Alfa, 1976